

Nr 34

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående tillhandahållande av valsedlar på postanstalter.

I de likalydande motionerna nr 41 i första kammaren av fru *Carlqvist m. fl.* och nr 50 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl. yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om sådana ändringar i vallagarna att möjligheter skapas för tillhandahållande av valsedlar på såväl fasta som tillfälliga postanstalter».

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån redogörelse inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen i andra kammaren.

Gällande bestämmelser

Med avseende på *val till första kammaren* stadgas i 15 § lagen om val till riksdagen, att blanketter till valsedlar skall finnas tillgängliga vid valet.

För *val till andra kammaren* och *kommunala val* finns likalydande stadganden i 60 § lagen om val till riksdagen och 26 § kommunala vallagen. Dessa har endast avseende på röstavgivning inför valförrättare. Bestämmelserna innehåller, att blanketter till valsedlar skall tillhandahållas i vallokalen och att särskilt utrymme, där valsedlar kan utläggas, skall finnas anordnat anslutning till vallokalen eller, om så inte lämpligen kan ske, i denna. Bestämmelser om tillhandahållande av valsedlar eller blanketter till sådana vid röstavgivning inför röstmottagare (dvs. på postanstalt, beskickning etc.) saknas.

Historik

Intill 1960 fanns endast de bestämmelser om tillhandahållande av blanketter till valsedlar vid valförrättning, för vilka ovan redogjorts. I en motion till 1958 års A-riksdag upptogs frågan om rätt för partierna att utlägga tryckta valsedlar i anslutning till vallokal. I utlåtande över denna motion (nr 8) hemställde konstitutionsutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till de ändringar i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen, som erfordrades för att de po-

litiska partierna skulle få rätt att vid allmänna val utlägga valsedlar i eller i anslutning till vallokalen. Utskottet underströk, att tillhandahållande av valsedlar på sätt som avsågs endast borde ske under sådana former att valhemligheten och valfriheten tillfullo bevarades och ordningen vid valförrättningen kunde upprätthållas. Vid avfattningen av bestämmelser i ämnet borde även beaktas möjligheten att val kunde bli upphävt efter besvär, därför att valförrättaren tagit obehörig befattning med tillhandahållande av valsedlar. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Sedan riksdagens ifrågavarande skrivelse överlämnats till 1955 års valutredning för övervägande, avgav utredningen 1959 en promemoria, vilken efter remissförfarande lades till grund för lagändringar vid 1960 års riksdag. I propositionen därom (nr 103) uttalade departementschefen, av hänsyn främst till de av utskottet anförda synpunkterna, att det såvitt möjligt borde undvikas, att valsedlar läggs ut i själva vallokalen. Någon föreskrift om anslag, som för väljaren markerar var de olika partiernas valsedlar finns, ansågs inte erforderlig. Sådana anslag borde få förekomma, varvid det borde åligga valförrättaren att tillse, att anslagen inte missbrukas i propagandasyfte. Sedan konstitutionsutskottet i avgivet utlåtande (nr 12) förklarat det framlagda förslaget inte föranleda någon erinran, antogs detta av riksdagen.

Frågan om tillhandahållande av valsedlar vid röstavgivning annorledes än inför valförrättare (dvs. på postanstalt, beskickning etc.) berördes inte i samband med 1960 års reform.

Frågans behandling vid 1964 års riksdag

Motioner med samma syfte som de nu föreliggande väcktes även vid 1963 års riksdag. Behandlingen av desamma uppsköts till 1964 års riksdag. Konstitutionsutskottet, som avgav utlåtande (nr 9) i ärendet, avstyrkte bifall till motionerna med följande motivering:

Som motionärerna framhållit kan skäl förebringas för att medge partierna rätt att utlägga röstsedlar även på postanstalter. Sålunda är vid röstning utom hemorten risken större för att väljaren begagnar en valsedel, som avser fel valkrets och därför saknar giltigt namn. Ehuru dessa risker väsentligt minskats genom de reformer, för vilka under föregående punkt redogjorts, saknar frågan icke betydelse.

Det synes emellertid tydligt, att frågan om rätt att tillhandahålla valsedlar är vanskeligare vid poströstning än vid röstning i vanlig ordning inför valförrättare. Röstavgivning på postanstalt äger rum från och med trettionde dagen före valdagen till och med valdagen. Att pålägga postanstalterna att under denna tid bereda utrymme för alla valsedlar av betydelse för poströstningen skulle i vissa fall kunna orsaka betydande besvär för den ordinarie verksamheten. Någon begränsning måste sålunda stadgas. Vidare bör det beaktas, att valsedlarna normalt skulle få utläggas inne i det postkontor, där röstningen sker. Med avseende å röstning i vallokal har, av hänsyn

främst till valhemlighetens och valfrihetens bevarande, föreskrivits, att valsedlarna skall utläggas i anslutning till men utanför vallokalen och endast där detta icke lämpligen kan ske, i själva vallokalen.

De svårigheter, som synts vara förenade med frågans lösning, har i förhållande till dess vikt icke framstått som obetydliga. Med hänsyn härtill och då, som ovan nämnts, ändringar nyligen företagits i vallagstiftningen i samma syfte, som avses med motionerna, har utskottet funnit sig icke böra nu tillstyrka en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Kamrarna biföll utskottets hemställan.

Motionerna

Motionärerna noterar inledningsvis, att frågan om rätt att tillhandahålla valsedlar i samband med poströstning förbigicks vid 1960 års ovan berörda reform. Frågan har enligt motionärerna särskild betydelse därigenom, att man inte tillåtit valsedelsutdelare att upphålla sig i postkontorens förrum eller trapphallar, och att motsvarande kommit att gälla även vid de tillfälliga postanstalter, som upprättas vid sjukhus i samband med val. Då dessa förhållanden i många fall försvårar eller omöjliggör deltagande i val, anser motionärerna, att författningsändringar bör komma till stånd, som öppnar möjlighet att vid såväl fasta som tillfälliga postanstalter tillhandahålla väljarna de valsedlar de önskar.

Den aktuella frågans sammanhang

Redogörelsen ovan har visat, att frågan om tillhandahållande av valsedlar på postanstalt setts från delvis skilda synpunkter i de nu föreliggande motionerna och i det vid 1964 års riksdag behandlade ärendet. I förevarande sammanhang fästs uppmärksamheten på att en reform i angiven riktning skulle över huvud underlätta deltagande i val. Vid 1964 års riksdag beaktades närmast de möjligheter en sådan reform skulle kunna ge att förekomma begagnande av fel valsedel, avseende annan valkrets än den där väljaren är röstberättigad. Det bör antecknas, att sistnämnda synpunkt *dels*, som angavs i utskottets utlåtande 1964, tidigare beaktats bl. a. genom införande av rätt att på valsedlar utsätta valkretsbezeichnung (1952) och genom särskilda bestämmelser för att underlätta begagnande av s. k. riksvalsedlar (1962), och *dels* motiverat även andra reformförslag än det förevarande, bl. a. slopande av kravet på att valsedel skall upptaga giltigt namn (1964) och införande av rätt att begagna olikfärgade valsedlar (1965). Sistnämnda förslag har framförts i motioner vid årets riksdag, över vilka utskottet denna dag avger särskilt utlåtande, nr 33. Till detta må här hänvisas med avseende på frågan om möjligheter att förekomma begagnande av fel valsedel.

1965 års valtekniska utredning

Till följd av vad som antecknats ovan om den i motionerna upptagna frågans valrättsliga sammanhang bör det uppmärksammas, att en utredning om vissa valtekniska spørsmål tillkallats i början av innevarade år. Denna, som antagit beteckningen 1965 års valtekniska utredning, skall enligt lämnade direktiv bl. a. överväga möjligheterna att förebygga onödig kassation av valsedlar. En närmare redogörelse för direktivens innehåll i denna del har lämnats i utskottets förut berörda utlåtande nr 33.

Remissyttrande av poststyrelsen

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från poststyrelsen, som underkastat frågan ingående överväganden och utförligt belyst densamma från skilda synpunkter. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig böra foga yttrandet i dess helhet som en bilaga till detta utlåtande, vartill här må hänvisas.

Utskottet

Motionärerna föreslår, att det genom ändringar i vallagstiftningen tillskapas möjligheter för de politiska partierna att tillhandahålla valsedlar på såväl fasta som tillfälliga postanstalter i samband med allmänna val. De framhåller, att goda skäl synes föreligga för att utsträcka den år 1960 införda rätten att utlagga valsedlar i anslutning till vallokal till att omfatta även poströstning.

Som framgått av den föregående redogörelsen blev samma fråga föremål för behandling även vid 1964 års riksdag. Utskottet uttalade då i huvudsak, att skäl otvivelaktigt kan anföras för en reform i den angivna riktningen, men att frågan är vanskeligare då det gäller poströstning än med avseende på vanlig röstavgivning i vallokal. Särskilt fästes uppmärksamheten på att poströstning kan ske under trettio dagar före valdagen och att vissa begränsningar i rätten att lägga ut valsedlar på postanstalterna, närmast avseende antalet valsedelstyper, måste stadgas av hänsyn till postkontorens ordinarie verksamhet. Då de svårigheter, som sålunda var förknippade med frågans lösning, i förhållande till dennas vikt inte framstod som obetydliga, avstyrkte utskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet har inte funnit anledning att frånga sin förra året gjorda bedömning av frågan. Det remissyttrande, som nu inhämtats från poststyrel-

sen, klargör att svårigheter otvivelaktigt är förenade med genomförandet av en sådan reform, som motionärerna avser. Härtill kommer att en nyligen tillsatt utredning bl. a. undersöker möjligheterna att nedbringa antalet kassationer av valsedlar på grund av att väljare begagnat fel valsedel. För bedömningen av denna fråga skulle, som utskottet framhöll i 1964 års utlåtande, en sådan reform, som motionärerna åsyftar, kunna vara av betydelse. Det torde därför kunna förutsättas att utredningen kommer att pröva denna möjlighet.

Utskottet vill ytterligare anteckna, att de nu gällande bestämmelserna i vallagarna inte innefattar något hinder för att valsedlar tillhandahålls i anslutning till poströstning. Till skillnad mot vad fallet är i fråga om röstning i vallokal ger de emellertid inte heller partierna någon rätt att utlägga valsedlar. I anledning av vad motionärerna anfört om tillämpad praxis vill utskottet understryka vikten av att hinder inte utan bärande skäl reses mot att valsedlar tillhandahålls i anslutning till postanstalter, såväl fasta som tillfälliga. Tillmötesgående från myndigheternas sida inom ramen för vad deras verksamhet medger skulle otvivelaktigt vara av värde.

Av anförda skäl har utskottet inte funnit anledning nu föreligga för någon framställning till Kungl. Maj:t i ämnet utan hemställer,

att motionerna I: 41 och II: 50 inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 oktober 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Sveningsson, Erik Olsson, Carl Albert Anderson, Hernelius och Sörenson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra, Keijer och Gustafsson i Stenkyrka.

**Poststyrelsens remissyttrande den 16 september 1965 till konstitutions-
utskottet över motionerna I:41 och II:50**

Poststyrelsen har beretts tillfälle avge yttrande över rubricerade motioner. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

I motionerna hemställs om sådana ändringar i vallagarna att möjligheter skapas att tillhandahålla valsedlar på såväl de ordinarie som de tillfälliga postanstalterna. Motioner med bl. a. samma syfte som de ovan nämnda framlades vid 1963 års riksdag (motionerna I: 98 och II: 115). Över dessa motioner, som uppsköts till 1964 års riksdag, anförde konstitutionsutskottet i sitt utlåtande nr 9 år 1964 bl. a. följande.

Den i motionerna väckta frågan om rätt att tillhandahålla valsedlar vid poströstning förbigicks, som av den föregående redogörelsen framgick, då bestämmelser i ämnet infördes 1960 med avseende å röstavgivning inför valförrättare. Som motionärerna framhållit kan skäl förebringas för att medge partierna rätt att utlägga röstsedlar även på postanstalter. Sålunda är vid röstning utom hemorten risken större för att väljaren begagnar en valsedel, som avser fel valkrets och därför saknar giltigt namn. Ehuru dessa risker väsentligt minskats genom de reformer, för vilka under föregående punkt redogjorts, saknar frågan icke betydelse.

Det synes emellertid tydligt, att frågan om rätt att tillhandahålla valsedlar är vanskligare vid poströstning än vid röstning i vanlig ordning inför valförrättare. Röstavgivning på postanstalt äger rum från och med trettionde dagen före valdagen till och med valdagen. Att ålägga postanstalterna att under denna tid bereda utrymme för alla valsedlar av betydelse för poströstningen skulle i vissa fall kunna orsaka betydande besvär för den ordinarie verksamheten. Någon begränsning måste sålunda stadgas. Vidare bör det beaktas, att valsedlarna normalt skulle få utläggas inne i det postkontor, där röstningen sker. Med avseende å röstning i vallokal har, av hänsyn främst till valhemlighetens och valfrihetens bevarande, föreskrivits, att valsedlarna skall utläggas i anslutning till men utanför vallokalen och endast där detta icke lämpligen kan ske, i själva vallokalen.

De svårigheter, som synts vara förenade med frågans lösning har i förhållande till dess vikt icke framstått som obetydliga. Med hänsyn härtill och då, som ovan nämnts, ändringar nyligen företagits i vallagstiftningen i samma syfte, som avses med motionerna, har utskottet funnit sig icke böra nu tillstyrka en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Poststyrelsen ställer sig i likhet med konstitutionsutskottet positiv till tanken att tryckta valsedlar skall tillhandahållas på postanstalterna. Formerna för tillhandahållandet utgör dock en svårlost fråga. Styrelsen delar konstitutionsutskottets uppfattning att någon begränsning måste stadgas. Det är nämligen inte praktiskt genomförbart att vid samtliga val tillhandahålla alla slag av tryckta valsedlar, som kan komma i fråga. Man måste därför begränsa sig dels till vissa slag av val dels också till vissa slag av valsedlar. Tillhandahållandet är förenat med vissa ytterligare problem av prak-

tisk och valteknisk art. Dessa problem är betydligt större om tillhandahållandet skall ske under hela den tid poströstning kan äga rum än om det begränsas till valdagen. Med hänsyn till dessa problem och de verkningar, som olika lösningsalternativ kan få, anser poststyrelsen det synnerligen angeläget att tillhandahållandet av valsedlar på postanstalterna och postverkets ansvar i samband härmed i förekommande fall blir reglerat av statsmakterna.

Postverkets befattning med tillhandahållandet av valsedlar

Vissa spörsmål i ärendet är analoga med frågor som behandlats i ärendet om utläggning av valsedlar i eller i anslutning till vallokal. I sistnämnda ärende har chefen för justitiedepartementet i proposition 1960: 103 bl. a. anfört följande.

Valmyndighetens befattning med utläggandet av valsedlar bör såsom utredningen föreslagit inskränkas till att avse iordningställandet av erforderligt utrymme för valsedlarna. Det förutsättes alltså att vederbörande partioorganisationer tillser att valsedlar finns tillgängliga under hela valförrättningen. Det bör ej föreligga någon skyldighet för valförrättaren att pröva behörigheten hos den som kommer och vill lägga ut valsedlar. Valförrättaren har emellertid att sörja för ordningen vid förrättningen, och inom ramen för denna befogenhet har han att ingripa, därest något störande skulle inträffa i samband med utläggningen av valsedlarna.

Ett vidare åtagande eller mera omfattande ansvar för postverket än för valmyndighet synes inte kunna komma i fråga. Omfattningen av postverkets åtaganden bör provas bl. a. med hänsyn till risken för kassationer. Det synes angeläget att inte skapa någon ny kassationsgrund. Postverkets befattning med utläggandet av valsedlar bör därför begränsas på sätt som tillämpas i fråga om valmyndighet. Postverket bör inte tilldelas någon aktiv utdelningsfunktion eller åläggas något ansvar för att valsedlar alltid är tillgängliga under valet. Postverket kan ej heller ansvara för att åverkan ej sker på de utlagda valsedlarna.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas det förhållandet, att partierna i stället för att ombesörja utläggning genom egna representanter kan komma att sända valsedlar till postverket per post med uppmaning till postanstalt att lägga ut valsedlar för partiets räkning och fylla på, när så behövs. Ett sådant tillvägagångssätt från partiernas sida ligger nära till hands, t. ex. när fråga är om avlägset belägen postanstalt, ort där partiet inte har någon representant eller område där partiet inte ställer upp. Förhållandet kan bli särskilt accentuerat om utläggning skall ske under hela den tid *före* valdagen, då poströstning kan ske. Postfunktionär kan härvid lätt hamna i en konflikt-situation, där han slits mellan en i och för sig naturlig önskan att vara till tjänst och skyldigheten att iakttä att postanstalten inte skall ta aktiv del i utläggningen. Det måste klart sägas ut att postanstalt inte åtar sig att ombesörja eller deltaga i utläggningen av valsedlarna.

Slag av valsedlar som skall tillhandahållas

Som ovan sagts är det inte praktiskt genomförbart att vid alla val tillhandahålla alla slag av valsedlar, som kan komma i fråga. En begränsning måste därför stadgas.

Det synes såväl av utrymmesskäl som av andra orsaker vara behövt att begränsa utläggningen till ett tiotal olika slag av valsedlar. Vid utläggning av ett större antal olika slag av valsedlar riskerar man att sortimentet av valsedlar blir svåröverblickbart såväl för väljaren som för den som har tillsynen över ordningen. Utläggning av valsedlar endast för vissa valkretsar kan medföra en icke obetydlig risk för att väljare från andra valkretsar tar fel valsedel, varigenom syftet med den föreslagna reformen kan komma att förfelas.

När andrakammarval förrättas för hela landet torde frågan kunna lösas genom att riksvalsedlar får tillhandahållas på postanstalterna. Det skulle då endast bli fråga om att på varje postanstalt lägga ut ett slag av valsedel för varje parti eller motsvarande sammanslutning av väljare. Vid val i enstaka andrakammarvalkrets kan också, om så anses erforderligt och lämpligt valsedlar tillhandahållas på postanstalterna på samma sätt.

Vid val av landstingsmän, vare sig fråga är om allmänna val eller val i enstaka valkrets, kan frågan likaledes lösas genom att riksvalsedlar tillhandahållas. Vid allmänna val av kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige lär däremot inte utvägen att tillhandahålla riksvalsedlar kunna stå till buds. Därigenom synes frågan om att tillhandahålla tryckta valsedlar på de ordinarie postanstalterna vid dessa val falla, eftersom det inte är praktiskt möjligt att på postanstalterna lägga ut tryckta valsedlar från varje parti avseende var och en av kommunerna resp. församlingarna (beträffande tillfällig postanstalt på sjukvårdsanstalt se särskilt avsnitt här nedan). Vid särskilda kommunalval, t. ex. val av kommunalfullmäktige eller kyrkofullmäktige i enstaka kommun resp. församling, är det däremot i och för sig praktiskt möjligt att tillhandahålla tryckta valsedlar på postanstalterna. Svårigheter kan emellertid komma att uppstå när flera sådana särskilda kommunalval förrättas samtidigt. Det är knappast möjligt att på postanstalterna tillhandahålla mera än en valsedel för varje parti o. d. Dessutom skulle arrangemanget medföra, att olika förhållanden i fråga om möjligheten att erhålla valsedlar på postanstalt skulle komma att gälla för å ena sidan de allmänna fullmäktigevalen och å andra sidan de särskilda fullmäktigevalen.

Mot bakgrund av ovannämnda omständigheter har poststyrelsen funnit att tillhandahållande av valsedlar på de ordinarie postanstalterna i varje fall bör begränsas till andrakammarval och landstingsmannaval.

Plats för tillhandahållande av valsedlarna

Beträffande vallokal gäller att valsedlar skall kunna läggas ut antingen i anslutning till vallokalen eller, om så inte lämpligen kan ske, i själva vallokalen. Om tryckta valsedlar skall tillhandahållas på postanstalterna torde det bli nödvändigt att valsedlarna lägges ut i allmänhetens avdelning i expeditiionslokalen. Vid många postanstalter finns inte något utrymme utanför expeditiionslokalen, som disponeras av postverket och kan användas för ändamålet. Därtill kommer att det skulle bli svårt, framförallt vid enmansbetjänade postanstalter, att utöva tillsyn över ordningen på valsedelsbord etc., om valsedlarna skulle tillhandahållas utanför expeditiionslokalen.

Sätt för tillhandahållande av valsedlarna

Det ligger närmast till hands att tänka sig, att valsedlarna skulle tillhandahållas på så sätt att de lades ut på ett bord. Denna form för tillhandahållandet blir dock så utrymmeskrävande att den inte kan användas mer än vid ett fåtal postanstalter, om valsedlar skall finnas utlagda under hela den tid poströstning kan ske (se nedan). Utläggning kan också ske i specielltillverkade fack eller ställ. Härvid kan man dock med hänsyn till utrymmet inte räkna med att samtliga slag av valsedlar alltid kan erhålla en likvärdig placering, om valsedlarna skall finnas utlagda även före valdagen. En annan mindre utrymmeskrävande form skulle vara en pärm med fickor, där partiernas representanter finge lägga in valsedlar. Pärmens skulle finnas framlagd på lämplig plats inom postlokalen för att vara tillgänglig för de poströstande. Pärmens skulle knappast kunna förvaras innanför disken och utlämnas till väljaren i samband med att valkuvert utlämnades eller eljest när väljare begärde det. Ett sådant tillvägagångssätt skulle lätt kunna ge sken av att postanstalten tillhandahöll valsedlarna och hade ansvaret för sortimentet av valsedlar, något som måste anses direkt olämpligt. Ett sådant arrangemang strider också mot de synpunkter som framförts under rubriken »Postverkets befattningsmed tillhandahållandet av valsedlar» här ovan.

Att förvara valsedlarna i en pärm medför emellertid också vissa andra problem. Det blir sålunda svårare att övervaka ordningen och att tillse att inget obehörigt händer med pärmens. Det skulle t. ex. kunna hända att hela pärmens avlägsnades i ett obehållat ögonblick. Dessa övervakningsproblem blir naturligtvis särskilt svåra om tillhandahållandet skall sträcka sig över hela den tid då poströstning kan ske. Med hänsyn till övervakningen är utläggning på bord eller i ställ klart att föredra.

Utläggningen av valsedlarna

Som ovan sagts förutsattes det åvila vederbörande partiorganisationer att lägga ut valsedlarna på postanstalterna. Eftersom utläggningen vidare förutsattes ske i expeditionslokalen, måste de personer, som skall lägga ut sedlarna, få tillträde dit för ändamålet. Här uppstår viss risk för att röstningen kan komma att störas samt att otillåten valsedelsutdelning och propaganda kan komma att bedrivas inne i expeditionslokalen. Vid postanstalterna har man i allmänhet mycket mindre möjligheter att i tid kunna ingripa mot och förhindra sådana störningar än vad fallet är i vallokal. Någon högre grad av trygghet för sådana störningar synes man inte kunna vinna utan omfattande speciella åtgärder. Man torde därför i första hand vara hänvisad till att räkna med partiorganisationernas solidaritet.

Tid för tillhandahållande av valsedlarna

På de ordinarie postanstalterna kan poströstning äga rum fr. o. m. den trettonde dagen före valdagen t. o. m. valdagen. Behovet av att tillhandahålla tryckta valsedlar på postanstalterna bör vara störst på valdagen. Vid poströstning före valdagen torde väljarna i stor utsträckning vara röstberättigade på den ort där de poströstar och alltså ha lättare tillgång till val-

sedel för sin valkrets. Väljaren kan väl då också beräknas ha lättare att rätta till ett sådant förbiseende som att han infunnit sig på postanstalt för att rösta utan att vara försedd med valsedel, eftersom postanstaltens öppet-hållande är längre än på valdagen och han dessutom har mera än en dag att rösta på. Det är för övrigt ett betydligt mindre antal väljare, som röstar före valdagen än på valdagen (vid 1964 års andra kammarval ca 30 000 post-röstande före valdagen mot 147 000 på valdagen).

För partierna skulle det säkerligen komma att innebära en stor påfrestning att tillhandahålla valsedlar på postanstalterna under hela den tid post-röstning kan ske. Det kan eventuellt också uppstå svårigheter för partierna att hinna få valsedlar färdiga och distribuerade för utläggning på postanstalterna redan från trettiodagarsperiodens början. Med tanke på den information som skall lämnas väljarna om möjligheten att erhålla valsedlar på postanstalt är det väl å andra sidan nödvändigt att alla partierna lägger ut valsedlar på samtliga ifrågakommande postanstalter under hela den tid utläggning är avsedd att ske.

Vid en utläggning av valsedlar före valdagen får man också ta i beräkning en avsevärt ökad risk för åverkan etc. på de utlagda valsedlarna. Postbesökare kan komma att klottra på valsedlarna, plocka bort valsedlar, kanske till och med föröva sabotage mot de utlagda valsedlarna. Postverket kan inte åta sig sådan kontinuerlig tillsyn att dylikt med säkerhet kan förhindras.

Sammanfattningsvis kan sägas, att postverket kan bereda utrymme i någon form — bord, ställ, fack eller pärmar — för utläggning av ett tiotal olika slag av valsedlar såväl på valdagen som under hela trettiodagarsperioden före valdagen vid samtliga de 3 437 ordinarie postanstalterna. På valdagen kan utläggningen vid de flesta postanstalterna ske på samma sätt som i vallokal, dvs. på ett bord, där valsedlarna placeras i kartonger e. d. Under trettiodagarsperioden före valdagen kan — om än med vissa svårigheter — utrymme för utläggning på bord beredas vid flertalet av de 189 postkontoren. Vid postexpeditionerna (1 256 st) och poststationerna (1 983 st) kan utrymme för utläggning på bord i regel inte beredas. Man blir här i allmänhet hänvisad till att använda mindre utrymmeskrävande anordningar, såsom ställ, fack eller pärmar. Med sådana anordningar kan man inte räkna med att kunna åstadkomma en så översiktlig utläggning som vore önskvärd eller att — såsom tidigare nämnts — bereda alla valsedlarna en likvärdig placering. Dessa omständigheter samt de tidigare nämnda övervaknings-svårigheterna gör att en utläggning av valsedlar på postanstalterna före valdagen kan tänkas vara problematisk från valteknisk synpunkt.

Tillfällig postanstalt på sjukvårdsanstalt

Tillfälliga postanstalter för poströstning på sjukvårdsanstalter inrättas endast på valdagen. Utläggning av valsedlar vid dessa kan alltså endast komma i fråga på valdagen. Man kan befara, att utrymmet vid dessa tillfälliga postanstalter ofta är så litet att svårigheter uppkommer att i expeditionslokalen placera ett bord eller ställ för utläggning av valsedlar. Röstningen på dessa postanstalter kräver merendels stort utrymme eftersom de röstande skall kunna föras in på bårar och i rullstolar. Vid de tillfälliga postanstalterna skulle man därför ofta kunna bli hänvisad att tillhandahålla valsedlarna i pärm, om de skall tillhandahållas i expeditionslokalen.

Emellertid kan det vid de tillfälliga postanstalterna eventuellt finnas bättre möjligheter än vid de ordinarie postanstalterna att lägga ut valsedlar på ett bord utanför expeditionslokalen. Eftersom röstmottagaren då inte kan ha någon rimlig möjlighet att se till ordningen på valsedelsbordet skulle detta uppdrag i stället komma att åvila sjukvårdsanstalten. Det bör dock i detta sammanhang beaktas att postfunktionären, när tillfällig postanstalt inrättas på sjukvårdsanstalt, ej sällan utför röstmottagning på flera ställen inom sjukvårdsanstalten, t. ex. i olika våningar eller inom olika avdelningar. Det kan då uppstå svårigheter att ordna utläggning av valsedlar i anslutning till alla expeditionslokaler.

Om man skall tillhandahålla tryckta valsedlar i expeditionslokalen måste man också ta i beaktande de större svårigheter som föreligger att trygga valfriheten och valhemligheten vid de sjukas röstning. Besök i expeditionslokalen för utläggning och påfyllning av valsedlar torde utgöra en större fara för valfriheten och valhemligheten vid postanstalter på sjukvårdsanstalter än vid övriga postanstalter.

En annan omständighet att beakta i sammanhanget är att väljarna vid de tillfälliga postanstalterna i stor utsträckning är röstberättigade på den ort där sjukvårdsanstalten är belägen. Även om förhållandena skiftar med avseende på storleken av sjukvårdsanstaltens upptagningsområde, skulle förhållandet eventuellt kunna öppna möjligheter att till tjänst för väljarna på sjukvårdsanstalter tillhandahålla valsedlar även vid val av kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige. Det skulle sålunda kunna vara motiverat att vid tillfällig postanstalt på sjukvårdsanstalt tillhandahålla valsedlar för den valkrets, där sjukvårdsanstalten är belägen. Detta kan emellertid inte ske utan risk för ogynnsamma verkningar i form av att väljare från annan valkrets kan komma att använda fel valsedel. Eventuellt kan denna fråga bättre lösas genom att valsedelutdelare får tillträde till sjukvårdsanstalten.

Ersättning för postverkets bestyr

Utläggning i en eller annan form av valsedlar på postanstalt medför ökade kostnader för postverket genom ökad personalinsats, eventuellt erforderliga specialanordningar etc. Det förutsättes att postverket erhåller ersättning för dessa kostnader liksom för sina övriga kostnader i samband med poströstningen enligt företagsekonomiska grunder.

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören Hörjel. Föredragande har varit förste byråsekreteraren Eriksson. Dessutom har driftdirektören Jäder, postbankschefen Lönnqvist, byråchefen Löfgren och avdelningsdirektören Grape närvarit vid ärendets avgörande.

NILS HÖRJEL

K. A. Eriksson